

SVETISLAV BASARA

Roll over Ágoston

A legendás *Rock Around the Clock* útjára indulásakor Bill Haley még csak nem is sejtette, hogy metafizikusként maradandóbbat alkot, mint gitárosként. Nem véletlen, hogy a Rock azzal a bizonyos óra alatti boogie-val kezdődik, mely a mulandóság és az evilági pontosság szimbóluma. Persze a halál nem hord SEIKO-t, sokkal inkább klepszidrárt, de ez a dolgon mit sem változtat. Haley valószínűleg soha sem olvasott Ágostont, ennek ellenére ráértett arra, hogy az időt meg kell keverni, össze kell zavarni, hogy valami sokkal jobb keveredjen ki belőle.

Jobban járunk, ha a ráció helyett az intuíciót követjük. Ha a jó öreg Bill nem hallgat megérzéseire, metafizikussá lesz, és ezzel elszúr mindent, hiszen (joggal) senki sem olvasott volna tőle semmit.

Íme, hogyan keveredett bele a Rock a metafizikába.

Minden ideológia – pillanatnyilag csak kettő van belőle – történelmi tapasztalaton alapszik. Ez hatalmas, ám absztrakt tapasztalat, lévén a holtak tapasztalata. Mi tőlük tanulunk, az ő műveik, filozófiájuk alapján szerzünk tudást a világról – és ezért – a világról (magunkról) gyakorlatilag mit sem tudunk. Engedelmesen követve a tradíció és a történelem diktátumait, látszatkontinuitást konstruálunk (és hamis bizonyossághoz jutunk), ugyanakkor (az óra pokoli kattogásának ritmusára) ez által mi magunk is a történelem, a régmúlt részeseivé, azaz holtakká válunk.

A Rock legnagyobb vívmánya tulajdonképpen abban áll, hogy következetesen szakít a tradícióval. A Rock ezért metafizikus értelemben nem más, mint maga a rendetlenség, ám vegyük észre, miféle REND-be is hoz a Rock rendetlenséget.

Világunkban egyetemes a kommunikációs és a hierarchikus zavar. Ilyen világba rendet hozni – ezt a pszichoanalitikusok is megkísérelték már – nem más, mint fenntartani a rendet a totális rendetlenségben. Első látásra nincs okunk feltételezni, hogy ne lenne minden rendben, de olyan sosincs, hogy minden rendben legyen, ezt mindenki nagyon jól tudja. Másként mondvá: fenntarthatatlan ez a világrend, mivel a felülről lefelé irányuló vertikális kommunikáción alapszik. A Rock felbukkanásával minden a helyére került: az emberek, ki tudja mennyi idő után, ismét horizontális irányú kommunikációt folytatnak egymással: hiszen a dob és az elektromos gitár ritmusa elnyomja az ideológia lármáját. Egy koncerten többé már nem fontos, hogy ÉN munkás vagyok, TE pedig orvos, bantu néger vagy norvég. A Rock eltörli a különbségeket, már pedig mindaz ami képes eltörölni a különbségeket, az a misztikába tartozik.

A Rock születésekor úgy tűnt, megváltja a világot. A fiúk és a lányok majdnem örületbe kergették szüleiket hosszú hajukkal, örült viselkedésükkel, egyszóval a konvenciók tagadásával. Úgy tűnt, gyakorlatilag leomlottak a civilizációs falak...

Ám sajnos a történet nem így folytatódott.

Az ideológusok – talán öntudatlanul, akárcsak Haley – rájöttek arra, hogyan is férközzenek hozzá ehhez az új mumushoz, ami már azzal fenyegetett, hogy végképp lerombolja ezt a hamis világot. Egyszerű, ezerszer kipróbált recepttel jöttek elő: a Rockot üzletté, showbusiness-szé változtatták.

Azzal, hogy – látszólag terjesztve – bevitték a Rockot a rádióba meg a tévébe, gyakorlatilag mindörökké megsemmisítették az általa kínált alternatív életformákat. Csak a marginális csoportok – mint a hippy rockerek, és jóval korábban a keresztények – képesek arra, hogy radikálisan átforgassák a világot. Ám a vertikális kommunikáció labirintusaiba lépve a rockerek a margóról az elitbe avansáltak, és a régi mese megismétlődött: mindkét oldalról show-vá változtatták a Rockot. Egy polgári színházi előadás nem esemény, hanem kétoldali átvedlés (mind a színész, mind a közönség részéről), ahol a KI KICSODA a lényeg, az, hogy mindenki látható legyen. Ebben az értelemben a rockkoncertek sem számítottak többé eseménynek, csak előadásnak, melyhez a végletekig bejáratódott együttesek, és ugyanígy bejáratott rajongók asszisztáltak. Itt is az lett a fontos, hogy látszódjon az ember, hogy legyen valaki. Mikor pedig felmerül a kérdés, KI KICSODA, akkor már senki se senki – a kérdés ugyanis az emberi lélek mélyén rejlő tudást hagyja figyelmen kívül, azt, hogy csak ketten vagyunk, TE meg ÉN, és az lenne a legjobb, ha egybeforrnánk.

A Rock tehát elvesztette a harcát, de a metafizika nem. Hiszen a világ (és a világosság) többé már nem lehetett ugyanaz, mint felbukkanása előtt. Hatalmas mennyiségű elfojtott pszichikai energia felszabadításával kiheverhetetlen csapást mért arra a racionalizmusra, mely Európát és leányvállalatát – Amerikát – a racionalizmus diadalához: Treblinkához és a Gulághoz jutatta.

A PUNK ÉS AZ ÚJ HULLÁM

A kommerszé válásra és az elidegenedésre logikus válaszként jött a punk, melyből egy új hullám alakult ki.

Ám Bill Haley-vel ellentétben a Sex Pistols és a hozzá hasonlók tudatosan ellenezték a rock és az ideológia intézményesülését. A punk ideológiája végtelenül egyszerű: nevetlen riffek meg durva üzenetek. A média az új hullámból kezdetben csak azokra a zenekarokra figyelt fel, melyek a punk (túlságosan is romboló) vadságát zenei tudással, és néhány esetben igen jó szöveggel „gazdagították”.

A sóhajok és az *o jeee* refrének, a *baby, baby* dalolászás, az (egyfelől) optimista, (másfelől) fekete mágikus üzenetek helyett a fontosabb NW bandák a szomorúságról, az elmagányosodásról, a robotizációról, a korlátoltságról énekeltek – azaz a kortárs képzőművészet és irodalom alapvető kérdéseiről, melyek ily módon szőtték bele a maguk fonalát a Rockba.

Ám téves az a feltételezés, hogy a Rock lenne az az irodalom, mely csak a gitárról, a drogokról és a szlengről szól. Nem bizony. Azok a szerzők ugyanis, kik elszenvedték a Rock hatását, majd túlhaladtak rajta, tehát azok, kikben a Rock szublimált nyomott hagyott, olyan irodalmat hoznak létre, mely tágítja azt a rést a ráción, melyet a Led Zeppelin és a Stones ütött, mielőtt még a fekete mágiciánál kötöttek volna ki.

Ilyen a világ. Show must go on. Ám az igazi dolgot mégis csendben kell elvégezni.

Kollár Árpád fordítása

Svetislav Basara kortárs szerb prózaíró, a szerb posztmodern irodalom egyik legismertebb alakja. Közel húsz regénye, esszé- és novelláskötete jelent meg. A világhírnevet az 1988-ban megjelent *Fama o biciklistima* c. regénye hozta meg. (*Feljegyzések a biciklistákról*, Ford.: Bognár Antal, JAK – Osiris, Budapest, 2000.) A fordítás alapjául a *Roll over Agustin* című írása szolgált (In: *Uhvati ritam*, Vál. és szerk. David Albahari és Mihajlo Pantić, Polja, Novi Sad, 1990).